

SLOVENSKI MLADOSTNIKI IN BRANJE LITERARNIH DEL IN FILMSKIH TEKSTOV SKOZI PRIZMO RAZLIK MED SPOLOMA

Maja Kraner

IZVLEČEK

K izvedbi pričujoče raziskave o slovenskih mladostnikih in branju literarnih del in filmskih tekstov skozi prizmo razlik med spoloma me je spodbudilo naraščanje števila slovenskih mladinskih filmskih pripovedi, nastalih po literarnih predlogah. V prvem delu so najprej predstavljena teoretična izhodišča, ki so ključna za razumevanje temeljnih pojmov obravnavane teme. V nadaljevanju sledi empirični del. Podatke sem zbirala s pomočjo ankete, ki je bila izvedena med petdesetimi mladostniki, starimi v povprečju štirinajst let. Analiza kaže, da mladi upoštevajo spolno razliko kot pozitivno dejstvo, vendar prav tako kot jaz ugotavljajo, da je seksizem še danes vedno prisoten tako v literaturi kot v filmskih pripovedih in ustvarja posledice pri današnji mladini. Ugotovila sem, da mladostniki raje gledajo filme kot prebirajo leposlovje in da tako starši kot učitelji posvečajo premalo pozornosti problemski tematiki adolescenta.

Ključne besede: reprezentacija, spolna razlika, spolna enakopravnost, jezik/govor, seksizem, mladinska literatura, mladinski film

READING HABITS OF SLOVENE YOUTH AS CONCERNS WORKS OF LITERATURE AND TEXTS CONCERNING MOVIE FROM THE POINT OF VIEW OF SEXUAL DIFFERENCE

SUMMARY

My current investigation into the reading habits of Slovene youth as concerns works of literature and texts concerning movie from the point of view of sexual difference was inspired by the growing number of youth films that have emerged recently based on works of literature. The objectives of this work is, firstly, to present a theoretical basis, which is key to understanding the role of sexual difference in sexual identity formation among contemporary youth and their ability to read and understand literary and visual texts. The second part of the this work is empirical, which is comprised of an analysis a questionnaire, which was conducted among fifty young people averaging fourteen years of age. From my analysis, I realized that young people consider sexual difference to be a positive fact, however, just as I realized for myself as well, that sexism is still present both in literature and in film narrative in a way which influences even the young people of today. I discovered that young people rather watch films than read literary works, and both parents and teachers devote too little time to the problem of adolescence.

Key words: representation, sexual difference, sexual equality, language/speech, sexism, youth literature, youth film

UVOD

Za analizo tematike spolne razlike v mladinskih knjigah in filmih, namenjenih slovenskim mladostnikom, sem se odločila, ker je to nedvomno tudi moje osebno zanimanje: tematika se mi je zdelo že zelo dolgo ena tistih slovenskih odprtih tem, ki ima danes, kljub pravno-formalni podlagi enakopravnosti spolov, značaj občutnega problema. Vprašanje glede načinov razumevanja in bivanja v svetu žensk in moških je zanimivo in dokaj kompleksno. Na iskanje odgovora, zakaj je tako, se bom osredotočila in ga prikazala v nadaljevanju.

Ženska in moški, moški in ženska. Spolna razlika je stara toliko kot človeštvo. Koliko časa že *anima/animus*¹ izbira bodisi ženska ali moška telesa, da bi v sebi združila oba pola samih sebe in se vrnila v svoje izvorno stanje ter v paradiž ljubezni? Skozi odnose v družbi skušamo biti in izražati to, kar v resnici smo. Lik kozmičnega človeka zasledimo v številnih mitih in verskih naukih. Miti zahodne civilizacije temeljijo na biblijskih zgodbah – legenda o Adamu in Evi ponazarja simbolno podobo igre med spoloma. Je zgodba o moškem in ženski ter o celotnem človeštvu, ki temelji na izvornem grehu. V zahodni civilizaciji se ideje o človeku povezujejo s simbolom prvega človeka Adama. Po judovskem izročilu je Adam od vsega začetka v sebi združeval vse človeštvo – dušo vsakogar, ki se bo kdaj rodil in vsega človeštva. Simbol človeka je univerzalen, predstavlja dvospolno bitje, par nasprotij – moškega in ženskega. Lik Eve simbolizira nagonsko in biološko naravo. Eva je zapeljala Adama v skušnjava in mu dala jesti sad iz drevesa spoznanja. Ona je simbol za vse zlo na Zemlji in za izvorni greh, ki ga nosi človeštvo. Dana ji je vloga ženske pomočnice in podložnice, ki nikoli ne bo mogla biti enaka kot moški. Adam in Eva lahko prav tako simbolizirata dva psihična principa, ki sta lastna vsakemu človeku. Adam naj bi predstavljal *duha*, ki temelji na čustvenih in spoznavnih funkcijah osebnosti; Eva simbolizira *dušo*, moč za duševno zavest, ki ima transcendentno funkcijo oziroma višji jaz v smislu zelo močnega zaznavanja česar koli s pomočjo intuicije – instinkta (Jung, et al., 2002). Ali je torej Eva močnejša in višja po svoji kvaliteti in funkciji od Adama?

DEFINICIJA POJMA REPREZENTACIJE

»O pojmu *reprezentacija* so razmišljali že stari Grki in Hebrejci, za njimi pa rimski filozofi in pisci. Tradicija tega razmisleka se uveljavlja skozi ves krščanski stari in srednji vek in je živa in prisotna še danes. Vsak po svoje, drug za drugim, so o njej razglabljali filozofi, teologi, jezikoslovci, literati, umetniki in znanstveniki. Tudi v zgodovinopisju postaja vprašanje *reprezentacije* vedno bolj žgoča tema, ki ustvarja nenehne debate, razkole in prepričevanja« (Zupanc, po e-pošti, 7. 2. 2011).

Stuart Hall, kulturolog in pomemben predstavnik kulturnih študij v Veliki Britaniji, razume fenomen reprezentacije² kot ključni proces v kulturi, v katerem družbeni pojavi dobijo pomen, ki je prav tako predmet preučevanja kulturnih študijev. Kulturni fenomeni so sestavljeni iz procesov, ki dajejo družbi tako materialni kot duhovni pomen. Reprezentacija proizvaja pomen znotraj označevalnih sistemov: govora, pisanja, tiska, filma, videa, televizije, radia itd. Regulirana je znotraj različnih diskurzov, v zakonskih aktih, literaturi, filmu in politiki. Nanaša se na prikazovanje realnega in virtualnega, kar povezujemo s pojmom kulture in jezika, ki tvorita podobe in znake. Hall: »Reprezentacija je raba jezika za izražanje nečesa

---

¹ Po Jungu: *Duša/Duh*, ki ima v svojem bistvu uravnoteženo tako žensko kot moško energijo bodisi v ženskem ali moškem fizičnem telesu.

² SSKJ: reprezentacija -e ž (á) 1. knjiž. *predstavljanje, zastopanje*: pravica reprezentacije predsednika republike
• knjiž. zanimiva gledališka reprezentacija dogodkov *prikaz, predstavitev*.

smiselnega oziroma smiselna predstavitev sveta drugim ljudem« (Luthar et al., 2004, 35). Kulture proizvajajo pomene, ki si jih izmenjujejo in se skozi zgodovinska obdobja spreminjajo (Luthar et al., 2004, 34).

Oxfordov angleški slovar navaja dva pomena³ termina reprezentacija. Z opisovanjem in upodobitvijo ter s pomočjo domišljije si stavek »Ta slika predstavlja Adama in Evo v raj« ljudje razlagajo na različne načine (prav tam, 35–36).

REPREZENTACIJA LITERATURE IN FILMA

Literarni medij uporablja jezik, s katerim pojavom podeljujemo pomen, ki se reproducira in izmenjuje. Jezik reprezentira *realni* in *virtualni svet*. Koncept reprezentacije lahko razumemo dvopomensko: govoriti o nekom v smislu prikazovanja in predstavitve in govoriti v imenu koga, kot predstavljanje in zastopanje posameznika ali skupine v družbi. Posameznike in družbene skupine je možno reprezentirati na tri načine: kot tipe, stereotipe in arhetipe,⁴ ki se medsebojno razlikujejo v zunanji obliki, ustaljenosti in vrednostnih sodbah, ki jih vsebujejo. Stereotipiziranje se pojavi tam, kjer so družbene relacije moči neenake, ki z ločevanjem deli družbeni simbolni red na sprejemljiv in na nezaželen. Raziskovanje reprezentacij spola – ženskosti/deklištva in moškosti/deškosti v mladinskih literarnih delih se kaže kot *govorjenje o dekletu in fantu* ter *govorjenje v imenu deklet in fantov*. Pripoved je v mladinski literaturi pogosto prvoosebna in tretjeosebna. Obravnavana avtorica in avtorji s prvoosebno pripovedjo želijo pri bralcih vzbuditi prisotnost ženskega in moškega glasu. To poskuša tudi Branka Jurca v romanu *Ko zorijo jagode* (Šimaga, 2003, 22–23; po Hall, 1997).

Ko govorimo o prikazu spolne razlike v mladinski literaturi, se tema del osredotoča na odraščanje sodobne, urbane mladine, pri čemer se model literarne zgodbe, v katero so vpeti moški in ženski liki, prilega v model splošne socializacije slovenske družbe (prav tam). Mediji vzpodbujajo marketing in oglaševanje, zato izbirajo za produkcijo in reprezentacijo lepe, privlačne in popolne ženske in moške podobe ter tako ustvarjajo medijsko nereálnost. »Diskurzi sami konstruirajo *subjektne pozicije*, ki so podrejene njegovim pravilom. Kot primer je lahko pornografija, ki bi kot moški diskurz delovala v prid ženskam le, če bi se bile ženske pripravljene postaviti v pozicijo *želečega moškega pogleda*« (Zupanc, 2010, 16).

STEREOTIPNE PODOBE IN SEKSIZEM

Feministične študije imajo korenine v radikalni politični misli in so politično dejavne pri strategijah, ki zadevajo položaj žensk v družbi. »Prvenstvena delovanja so bila usmerjena k enakopravnosti pri volilnem sistemu, zaposlovanju in politični udeležbi« (Zupanc, po e-pošti, 7. 2. 2011). V sodobnosti se ukvarjajo s preprečevanjem predstavitve stereotipnih podob žensk v medijih, seksizmom v vsakdanjem življenju, s kritiko uporabe seksističnega jezika, medijsko reprezentacijo žensk in analiziranjem vloge žensk v medijih. Ženske so manj prisotne v medijih kot moški, ponavadi so prikazane kot šibkejše – kot manj izobražene, seksualizirane in pasivne (Volčič, 2008, 100–101).

---

³ 1. nekaj reprezentirati pomeni to opisati ali upodobiti, priklicati v duhu s pomočjo opisa, upodobitve ali domišljije, si v duhu in v čutih predstavljati podobo nečesa. 2. reprezentirati pomeni tudi kaj simbolizirati, nadomeščati, biti primerek ali nadomestek česa.

⁴ Po Jungu (2002) so arhetipi prvobitne podobe in so zavestne reprezentacije. Arhetip je težnja, da se oblikujejo različne upodobitve enega in istega motiva – reprezentacije, ki se lahko razlikujejo, a ohranjajo osnovni vzorec. Obstaja mnogo različic motiva Adama in Eve, toda motiv sam na sebi ostaja isti. So brez znanega izvora, najdemo jih povsod po svetu že od nekdaj.

Možno obliko reprezentacije v obravnavani mladinski tematiki lahko predstavljajo stereotipi. Avtorja Taylor in Willis v knjigi *Media studies: texts, institutions and audiences* opisujeta stereotipe kot proces konstrukcije splošnih znakov, ki povežejo skupaj člane določene družbene skupine. Surovo izbrani znaki, uporabljeni za prikaz stereotipov, ponavadi reprezentirajo vrednote, način obnašanja in okolje, iz katerega izhaja skupina. Izbrani znaki odsevajo neko splošno domnevo, splošno vedenje o določeni skupini ljudi. Med družbenimi skupinami so to ponavadi nacionalne skupine, hendikepirani ljudje, skupina drugače spolno usmerjenih (homoseksualci, lezbijke) in ženske. Uveljavljeni stereotipi v naši družbi so npr.: da smo ženske ljubosumne in da ne moremo zavzemati mesta predsednice in voditi državo tako kot moški (Trampuž, 2007, 30).

Teoretičarka Mary Wollstonecraft, ena izmed začetnic feminističnih teorij, je menila, da razlike med žensko in moškim niso naravne, ampak so nastale v družbi in so kulturno pogojene. Včasih je bil položaj ženske v družbi nadziran od države, cerkve in družine. »Danes v kapitalizmu je drugače, saj jo nadzirajo tudi množični mediji, ki večinoma služijo institucijam države in moči« (Zupanc, po e-pošti, 7. 2. 2011). Fotografija, film in televizija ponujajo »resničnost« ženske podobe. Ženska je v medijih prikazana kot spolno privlačni objekt (lepa gospodinja, postavna blondinka itd.). Ženska kot bitje, ki je dejavno na drugih področjih življenja, je v medijih pozabljena oziroma redko prikazana. »Seksizem je celota prepričanj, stališč, vzorcev delovanj in praktičnih vsakdanjih delovanj, ki temeljijo na strogem ločevanju dejavnosti po spolu ter podeljujejo posameznikom posebne neenake lastnosti glede na spol« (Jogan, 2001, 1; v Trampuž 2007, 32).

Papić (1989, 77–86) pravi, da je seksizem dominanten odnos enega spola nad drugim v prevladujočem patriarhalnem sistemu, kjer daje večjo prednost in prestiž moškim vlogam v odnosu do žensk. Pojem se povezuje s političnim aspektom, kjer je ženska na institucionalni ravni šibkejša. Seksizem predstavlja človeško različnost biološkega in etičnega porekla kot družbeni neenakosti. Gre za konzervativne kolektivne zavesti, kjer prevladuje neenakost med spoloma. Je ideološki izraz družbenega odnosa neenakopravnosti med spoloma. Seksizem se prikrito kaže tudi skozi množične medije, ki vsak dan zastrupljajo občinstvo s spolno diskriminacijo. Moški pogled ponavadi ustvarja stereotipe in tako povzroča seksizem, saj režiserji ponavadi legalno prikazujejo žensko kot spolni objekt poželenja.

MLADINSKA LITERATURA

Kakšna je torej definicija mladinske literature, ki izhaja iz termina mladina?⁵ »Mladinska literatura je definicija bralca ...', 'definicija bralca postaja definicija literature'« (Kobe, 1987, 10). Gre za mladinsko ali otroško literaturo ali tudi za odraslo? »Pojem mladinska književnost je besedna zveza, sestavljena iz prilastka mladinska in jedra književnost, kar pomeni, da je to književnost posebnega tipa; po mnogih definicijah je njena posebnost predvsem specifičen (nedorasel) bralec. Njena vez z ostalo književnostjo je: podoben ontološki status, podoben literarni doživljaj (glede na njuno sorazmerje spoznavnih, estetskih in etičnih dimenzij), vzporednost dvojne narave vsebine in forme skupaj z ostalimi morfološki vprašanji, vrednotenje kot presojanje razmerja med posameznimi funkcijami« (Saksida, 1991, 5).

Mladinska književnost je namenjena bralcu, ki ni starejši od osemnajstih let in ima dve podpomenki: otroška književnost in mladinska književnost v ožjem pomenu (namenjena bralcem v puberteti). Razlikujeta se po različnem socialnem izkustvu bralca in besedilu, npr. dolžina besedila, vloga ilustracij, kompleksnost teme, uporaba tropov itd. (Saksida, 1994, 45).

---

⁵ SSKJ: mladína -e ž (i) 1. mladi ljudje, zlasti med štirinajstim in petindvajsetim letom.

»Oznaka mladinska književnost je v slovenski literarni teoriji uveljavljena, leksikon Literatura vsebuje geslo mladinska literatura (ne morda tudi otroška, ampak zgolj geslo otroške pesmi), Mala literarna teorija oba pojma enači (otroška in mladinska književnost je torej predvsem književnost)« (prav tam, 46).

Literarno besedilo je jezikovno sporočilo, ki svoje pomene oblikuje v literarnem diskurzu, ki je utemeljen v jezikovnem kodu. Pri tem se jezik lahko razume kot kod – dogovorjen sistem znakov in pravil – prav tako ga lahko razumemo kot jezikovni medij. Pojma kod in medij v literarnoteoretski primerjavi vnašata vidike semiotike in teorije komunikacije. Kaj je jezikovni medij? Je sredstvo, ki omogoča prenos znaka do prejemnika znaka, torej bralca, in se razume kot vrsta besedil. Jezikovno sporočilo je posredovano v vizualnem mediju kot črkovni zapis ali pisava. Znak in medij eden brez drugega ne moreta obstajati (Matajc, 2008, 46).

V primeru svoje analize filmskih tekstov bom govorila o realistični prozi v sodobni slovenski mladinski literaturi, ki je v knjižni obliki izšla med letoma 1974 in 2008. V realistično prozo uvrščamo besedila, v katerih se tekstualna resničnost giblje v okvirih izkustveno preverljivega sveta. Pojem realizem gre razumeti kot ustvarjalno hotenje piscev, da bi se pri izboru tem in v načinu upovedovanja le-teh tesneje naslonili na socialno resničnost in čim bolj verodostojno uprizarjali vsakdanjo problematiko otrok in mladine v njihovem realnem okolju. Pri tem je pomemben način, kako je v tekstih posredovana resničnost v razmerju z zunajliterarno realnostjo. Realizem je v mladinski književnosti oznaka posebnega stilno tipološkega fenomena in nima zveze z literarnozgodovinskim obdobjem realizma (Kobe, 1987, 156–179).

Primer dnevniške zgodbe je roman Dušana Dima *Distorzija*, ki je priljubljena literarna zvrst, kjer je literarni junak sodoben mestni otrok/mladostnik, prav tako nam prikazuje vsakdanjost sodobne mestne mladine in uporništvo. Zgodba Ferija Lainščka *Hit poletja* slika pripoved, v kateri se odnosi med mladimi in odraslimi zaostrijo tudi zaradi uporništva. Vitan Mal je v kratki zgodbi *Poletje v školjki* prikazal kolektivni lik – počitniško dogodivščino, ki se dogaja na slovenski obali, natančneje v Piranu, na Sečoveljskih solinah in v Portorožu. Literarni liki se osebno potrjuje v konfrontacijah s samim seboj in med seboj. Počitniške družbe so mešane, rojevajo se prve ljubezni in erotični vzgibi med spoloma. Branka Jurca nam je v ljubezenskem romanu *Ko zorijo jagode* prikazala pripoved, v kateri glavni ženski lik Jagoda prerašča osnovnošolsko obdobje in kot dozorevajoča mladostnica vstopa v svet odraslih. Glavni lik je postavljen v urbano okolje. Prevladuje prvoosebna pripoved glavnega lika. Glavna tema je ljubezensko zorenje mladostnika, ljubezenska srečanja, prve erotične izkušnje in nova stopnja zrelosti. Pojavljajo se »tabu« teme, avtorji se spoprijemajo z aktualnimi problemi iz sveta sodobnih doraščajočih mladostnikov. Problemi se kažejo kot: nezaželena nosečnost, iztirjenost, prestopništvo, mamila, alkoholizem in spolnost (prav tam).

Od leta 1976 ob izidu knjige *Ko zorijo jagode* Branke Jurca do leta 2008, ko je izšel Lainščkov *Hit poletja*, so se literarne junakinje in junaki v nekaterih pogledih spremenili, čeprav jim je še vedno skupno: moškim predvsem dominanten odnos, ki se kaže skozi jezik in tudi sovražen govor; ženski lik pa je zaznamovan z obremenjenostjo z izgledom, zaljubljenostjo, prostorsko omejenostjo na dom ali šolo in gospodinjskimi opravili. Ženski liki so prikazani kot spolni objekti, kaže se seksualnost moških (Šimaga, 2003, 32–42). »Razvitje seksualnosti ... je vzpostavilo pojem spola« (Michel Foucault, v Butler, 2001, 13).

MLADINSKI FILM

Mladinski film je delo, namenjeno mlademu oz. mlajšemu občinstvu; praviloma se ponaša z zaokroženo, pregledno zgodbo, zanimivim in privlačnim dogajanjem, poenostavljeno karakterizacijo, humornostjo, zabavnostjo in odsotnostjo grobih oblik nasilja. Zgornja in spodnja starostna meja gledalcev, ki jim je mladinski film namenjen, nista povsem določeni, zato ga je težko ločiti od otroškega filma; gre tudi za dela običajne produkcije, ki šele zaradi priljubljenosti prikazovanja dobi status mladinskega filma. Filmi o mladini in filmi, ki so jih posneli mladi, niso nujno mladinski filmi. Mladinski film je umetniško delo, ki ga navadno razumemo kot filmski medij, saj je prikazan na televiziji ali kinematografskem platnu. Temelji na semiotični teoriji o produkciji filma kot umetnostne zvrsti. Vsi slovenski filmi, ki so tema pričujoče raziskave, so nastali po knjižnih predlogah (Kavčič, Vrdlovec, 1999, 382).

Kakšno je torej razmerje med filmom in literaturo? Gre za razmerje, ki zadeva na eni strani prirejanje literarnih del za film, na drugi pa za vprašanje podobnosti oziroma različnosti med filmom in literaturo. Po mnenju teoretika Mitryja: »Eno je zasnovati film kot roman, adaptirati roman pa je nekaj čisto drugega« (Kavčič, Vrdlovec, 1999, 194). Film si je že zelo zgodaj začel izposojati snov pri literaturi, ki je nedvomno prispevala k temu, da se je film naučil pripovedovati zgodbe. Glavni razlog je bil ta, da si je film hotel pridobiti kulturni ugled, celo status umetnosti. Film s svojimi osebami, mednapisi in poenostavljanji lahko dokazuje samo estetsko inferiornost v odnosu do literature. Umetnost pogleda, ki naj bi jo film prevzel od literature, je umetnost pripovedovanja. A. Astruc pravi, da ima filmska govorica enake izrazne možnosti kot literatura. Film naj bi postal subtilno sredstvo pisave, tako da ne bi izhajal iz zgodbe, ki bi jih prenesel v podobe, marveč iz čutnih videzov, na katerih bi zasnoval imaginarni svet (prav tam, 194–200).

Filmska adaptacija, ki se nanaša na predhodno tiskano besedilo, bi morala poudarjeno ohraniti literarno-diskurzivno dogovorjene oblikovne postopke jezikovnega koda v vidnem ali slušnem mediju. Ohranjati bi morala motive in teme in izpostavljati dialog komunikacije. Film ohranja zgodbo (story) knjižne predloge. V svoji preobrazbi zgodbe lahko le-to ohranja ali pa tudi ne. Film usmerja gledalkino in gledalčevo imaginacijo in s tem oblikuje dogajanje v sporočilo, drugače kot jezik, saj prikazuje jezikovno, vidno in slušno zaznavo, ki se približuje resnični in stvarni življenjski naravi. Ker v filmu sodeluje več medijev, lahko ti bodisi omejujejo bodisi razširjajo pomene sporočila (npr. glasba lahko bistveno vpliva na dojetje filmske zgodbe in govorce). Slovenski mladinski filmi so zapolnjeni z jasnimi kulturnimi znaki, predstavljajo kulturno tradicijo slovenskega naroda. Prikazujejo dejansko podobo naše družbe in opozarjajo na problematične vsakdanje teme (Matajč, 2008, 46–60).

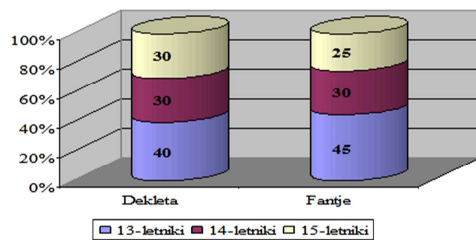
RAZISKAVA MED MLADOSTNIKI

Namen raziskave je, kar se da celovito predstaviti dejansko stanje prikaza bralne in filmske kulture ter spolne razlike pri slovenski mladini. Glavni cilji raziskave so bili tako ugotoviti:

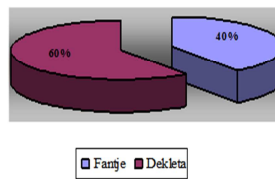
- ali mladostniki raje gledajo filme, kot prebirajo leposlovje,
- ali starši nudijo svojim otrokom dovolj bralne in medijske vzgoje,
- kakšno vlogo imajo pri tem učitelji v šoli in
- koliko se seksizem opazi v govoru mladostnikov.

Raziskava je bila izpeljana med mladostniki, starimi od 13 do 15 let, ki so v poletju 2010 letovali v Mladinskem zdravilišču in letovišču RKS Debeli rtič. Razlog za izbiro vzorca mladostnikov je predvsem dejstvo, da imajo mladostniki svoja stališča do branja knjig in gledanja filmov, ki so povezani s spolno razliko. Razdeljenih je bilo šestdeset anketnih

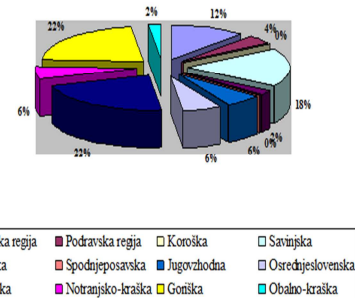
vprašalnikov, devet je bilo izgubljenih in eden ni ustrezal, zato v raziskavi niso bili upoštevani. V anketi je sodelovalo 50 mladostnikov, in sicer 30 deklet ter 20 fantov.

Graf 2

Graf 1

Graf 3

Porazdelitev anketirancev po spolu (Graf 1) je bila naslednja: od 50 anketiranih mladostnikov je 30 (60 %) deklet in 20 (40 %) fantov. Poleg kategorije spola še število anketirancev glede na starostno skupino in spol (Graf 2): 12 (40 %) je trinajstletnic in 9 (45 %) trinajstletnikov in 9 (30 %) štirinajstletnic in 6 (30 %) štirinajstletnikov ter 9 (30%) petnajstletnic in 5 (25 %) petnajstletnikov. Graf 3 prikazuje mladostnike po kraju bivanja. Anketiranci so iz naslednjih regij: 11 (22 %) iz Gorenjske, 11 (22 %) z Goriške, 9 (18 %) iz Savinjske doline, 6 (12 %) iz Prekmurja, 3 (6 %) iz Notranjsko-kraške regije, 3 (6 %) Jugovzhodne, 3 (6 %) Osrednjeslovenske regije, 2 (4 %) iz Podravja in 1 (2 %) iz Obalno-kraške regije.

METODOLOŠKI PRISTOP

Raziskava predstavlja kvantitativno metodo raziskovanja, ki temelji na izvedeni anketi in kvalitativno metodo, ki se poleg analize pomena izjav anketiranih ukvarja z globinsko analizo opisov anketnih odgovorov.

Anketa je sestavljena iz uvoda in dveh delov – vsak del ima več sklopov. V uvodu je predstavitev anketirancev, ki smo jih opredelili po spolu, starosti in kraju bivanja. V glavnem delu ankete sta dva dela, ki zajemata več sklopov. Prvi del je sestavljen iz štirih sklopov. Vprašanja se nanašajo na: branost knjig, gledanost filmov, vpliv staršev in šole na leposlovje in vizualno podprto pripoved. Anketiranci so se morali odločiti med ponujenimi odgovori zaprtega tipa ali sami napisati odgovor.

Drugi del ankete, ki sta jo sestavili Luce Irigaray in Paula Zupanc, obsega šest sklopov vprašanj, ki se nanašajo na funkcioniranje spolne razlike v govoru. Vprašanja so bila izbrana posebej za našo ciljno skupino. Anketiranci so morali individualno napisati odgovor na zastavljeno vprašanje odprtega tipa. Korpus stavkov je citiran od vsakega posameznega anketiranca. Ker so nekateri anketiranci napisali popolnoma enak odgovor, je ta v analizi naveden enkrat. Podatke smo obdelali s pomočjo programskega orodja Excel, kjer smo uporabili opisno statistično metodo za analizo podatkov.

REZULTATI IN INTERPRETACIJA

S prvim sklopom vprašanj, s katerim sem ugotavljala priljubljenost leposlovja pri anketiranih mladostnikih in vlogo družine pri njihovem odnosu do knjig, sem ugotovila, da ima 60 % deklet in 15 % fantov rado leposlovje. Prav tako sem izvedela, da ima 90 % deklet in 75 % fantov doma knjižno polico in da se samo 37 % deklet in 40 % fantov s starši pogovarja o prebranih knjigah. Ugotovila sem, da je 20 % deklet in 10 % fantov prebralo knjigo Dušana

Dima *Distorzija*, 53 % deklet in 15 % knjigo Branke Jurca *Ko zorijo jagode*, 20 % deklet in 5 % fantov knjigo Ferija Lainščka *Hit poletja*, 47 % deklet in 15 % fantov je prebralo kratko zgodbo Vitana Mala *Poletje v školjki*. O obisku knjižnice je rezultat pokazal, da 43 % deklet obiskuje knjižnico enkrat na mesec, 50 % fantov pa manj kot enkrat na mesec.

Z drugim sklopom vprašanj sem ugotavljala priljubljenost filmskih pripovedi, tudi tistih, ki so tema mojega pisanja. Zanimalo me je, s kom dekleta in fantje ponavadi gledajo filme in kakšne poglede na filme imajo starši. 97 % deklet in 95 % fantov ima rado filme. Ponavadi gledajo filme s prijatelji: 43 % deklet in 40 % fantov; 40 % deklet in 30 % fantov gleda filme, ko so sami; 33 % deklet in 30 % fantov s starši in 7 % deklet in 5 % fantov v družbi sestre in punce/fanta. Kar 60 % deklet in 80 % fantov gleda filme vsak dan, 33 % deklet in 15 % fantov pa več kot dvakrat na teden. Mladi ponavadi delijo svoje mnenje o filmu s prijatelji, takšnih je 97 % deklet in 70 % fantov. S starši se pogovarja majhen odstotek anketirancev, in sicer 10 % deklet in 25 % fantov. 15 % fantov se sploh ne pogovarja o filmih ali 7 % s tistimi, ki so gledali film. Le 20 % deklet in 10 % fantov je gledalo film *Distorzija*, 53 % deklet in 15 % fantov si je ogledalo filmsko pripoved *Ko zorijo jagode* in samo 20 % deklet in 5 % fantov film *Hit poletja* ter 47 % deklet in 15 % fantov film *Poletje v školjki*.

S tretjim sklopom vprašanj sem ugotavljala vpliv šole in učiteljev na branje leposlovja in prisotnost filma kot del pouka v šoli. Vsa dekleta in 85 % fantov v šoli razpravlja o prebranem literarnem delu, 70 % deklet in 75 % fantov učitelj/-ca motivira in vzpodbuja k branju in 93 % deklet in 70 % fantov lahko pri pouku književnosti izrazi svoje mnenje o prebranem literarnem delu. Kar zadeva filme, je 87 % deklet in 90 % fantov odgovorilo, da pri pouku gledajo filme, in sicer 42 % deklet manj kot enkrat na mesec in 32 % fantov enkrat na mesec. 69 % deklet in 55 % fantov razpravlja v šoli z učitelji o filmu, ki so si ga ogledali. Zelo majhen odstotek, 6 % fantov, je gledalo film *Distorzija*, 27 % deklet in 6 % fantov *Ko zorijo jagode*, nihče ni gledal filma *Hit poletja* in največji odstotek, 35 % deklet in 22 % fantov, si je ogledalo film *Poletje v školjki*.

S četrtem sklopom vprašanj sem ugotavljala, kaj anketiranci menijo o enakovrednosti reprezentacij žensk v cerkvah, medijih in oglaševalskih plakatih, kaj o uporabi ženskega telesa v komercialne namene. Na ta vprašanja je odgovarjalo 92 % deklet in 75 % fantov. Iz rezultata lahko sklepam, da se vsem mladim zdi pomembno, da bi bila moški in ženska predstavljena enakovredno. Dekleta očitno poudarjajo, da jim ni všeč, če je žensko telo uporabljeno za komercialne namene, fantje mislijo povsem drugače, saj jim je to všeč, tako kot na televiziji kot na plakatih. Kar zadeva jezikoslovni del ankete, s katerim sem ugotavljala oblike in načine izražanja spolne identitete govork in govorcev, lahko brez dvoma rečem, da obstajajo razlike v načinu izražanja pri posameznih spolih. Ugotovila sem, da dekleta in fantje sebe ne postavljajo v vsakdanjem izražanju kot subjekt pravzaprav zato, ker se še ne zavedajo sebe (svoje biti) kot osebe v družbi.

SKLEPNE UGOTOVITVE

Rezultati empirične raziskave so pokazali, da je poleg (ne) priljubljenega branja leposlovja zagotovo popularno gledanje filmov. Izkazalo se je tudi, da imajo pomembno vlogo pri mladostnikovem oblikovanju odnosa do knjig in filmskih pripovedi zagotovo starši. Starši se premalo zavedajo, da je bralna kultura pomemben dejavnik tako v otrokovem predšolskem kot šolskem obdobju. Tudi pri gledanju filmskih pripovedi so mladostniki prepuščeni samim sebi in prijateljem. Pomembna ugotovitev je tudi ta, da so pedagogi pomemben faktor pri usmerjanju učencev k branju leposlovja in gledanju filmskih pripovedi. Analiza kaže, da mladostnike učitelj/-ica motivira in spodbuja k branju in da pri puku književnosti lahko izrazijo svoje mnenje ter interpretacijo o prebrani knjigi. Prav tako v šoli razpravljajo o prebranem literarnem delu in gledajo filme. Iz rezultata sklepam, da se učitelji trudijo in učencem zagotovo približajo branje in jih poučijo kako je le-to pomembno. Glede na to, da si filme mladi v šoli ogledajo povprečno manj kot enkrat na mesec, nekateri pa enkrat na leto, lahko nedvomno trdim, da je premalo časa v učnem načrtu namenjenega filmu in medijski vzgoji. Iz četrtega sklopa ankete lahko sklepam, da je seksizem še vedno prisoten v naši družbi. Glede na pridobljene rezultate lahko nedvomno trdim, da se mladi vedno bolj zavedajo, kakšno mesto v družbi jim pripada in da mora biti ženska enakopravna moškemu v družbi, tako pri zaposlovanju kot tudi medčloveških odnosih. Rezultatov raziskave ne moremo posploševati, saj vzorec ni reprezentativen. Menim, da je raziskava dobra podlaga za nadaljnjo raziskavo, saj kaže na odkrit problem, ki vpliva na mladostnikova stališča o obravnavani temi.

LITERATURA IN VIRI

- Anketiranci (2010):** Mladostnice in mladostniki, rojeni 1995, 1996 in 1997, osnovnošolci. Pisni viri petdesetih mladostnikov. Anketni vprašalniki pri avtorici.
- Butler, J. (2001):** Težave s spolom: feminizem in subverzija identitete. Ljubljana, ŠKUC.
- Jung et al. (2002):** Človek in njegovi simboli. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Kavčič, B. in Vrdlovec, Z. (1999):** Filmski leksikon. Ljubljana, Modrijan.
- Kobe, M. (1987):** Pogledi na mladinsko književnost. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Matajč, V. (2008):** Dva medija, dve besedili: primerjanje literarnega besedila in njegove filmske »adaptacije« z vidikov literarne teorije. *Otrok in knjiga*, XXXV, 73. Maribor, 46–53.
- Luthar, B. et al. (2004):** Medijska kultura: kako brati medijske tekste. Ljubljana, Študentska založba.
- Papić, Ž. (1989):** Sociologija i feminizam: savremeni pokret i misao o oslobođenju žena i njegov uticaj na sociologiju. Beograd, Istaživačko-izdavački centar SSO Srbije.
- Saksida, I. (1991):** Nekaj vprašanj iz teorije mladinske književnosti. *Otrok in knjiga*, XVIII, 32. Maribor, 5–31.
- Saksida, I. (1994):** Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko. Obzorja, Maribor.
- Šimaga, M. (2003):** Reprezentacije deklitstva v trivialni mladinski literaturi. [Http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Simaga-Maja.PDF](http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Simaga-Maja.PDF) (10. 3. 2011).
- Trampuž, M. (2007):** Reprezentacija žensk v ameriških filmih digitalne dobe. [Http://share.upr.si/fhs/PUBLIC/diplomske/Trampuz-Mara.pdf](http://share.upr.si/fhs/PUBLIC/diplomske/Trampuz-Mara.pdf) (10. 3. 2011).
- Volčič, Z. (2008):** Mediji in identiteta: (medijski) prostori identitete in pripadnost. Maribor, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko.
- Zupanc, P. (2010):** Teksti, reprezentacija, občinstvo. Gradivo za predmet, Fakulteta za humanistične študije. Koper, 1–23.
- Zupanc, P. (2011):** Gradivo po e-pošti.